

Хаванов А.В.

кандидат економічних наук

АТ «Укрпошта»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9755-3420>

Artem Khavanov

PhD in Economics,

JSC “Ukrposhta”

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ: АНАЛІЗ ПОВЕДІНКОВИХ ФАКТОРІВ ТА ЇХ ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ

THE INFLUENCE OF CORRUPTION ON THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE: AN ANALYSIS OF BEHAVIORAL FACTORS AND THEIR ECONOMIC CONSEQUENCES

У статті досліджується вплив корупції як ключового фактора, що загрожує економічній безпеці та стійкості держави. Автором аналізуються поведінкові аспекти, що мотивують та підсилюють корупційні практики в різних секторах економіки, включаючи державний та приватний. Особлива увага приділяється соціальним нормам, інституційним обмеженням і особистим стимулам, які сприяють виникненню і закріпленню корупційних дій. Вивчення цих факторів допомагає глибше зрозуміти, як формується середовище, в якому корупція стає системною та важкоконтрольованою. Дослідження детально розглядає економічні наслідки корупції, серед яких – зниження інвестиційної привабливості країни, уповільнення темпів економічного зростання, посилення соціальної та економічної нерівності. Такі негативні ефекти не тільки знижують економічну конкурентоспроможність, а й послаблюють довіру населення до державних інститутів, що є важливим елементом економічної безпеки. У статті підкреслюється, що корупція погіршує ефективність інституцій та обмежує економічний потенціал країни, загрожуючи її здатності забезпечувати стійкий розвиток. У статті запропоновано комплексні підходи для мінімізації корупційних ризиків, серед яких підвищення прозорості державного управління, посилення відповідальності посадовців та створення антикорупційної культури.

Ключові слова: корупція, економічна безпека, поведінкові фактори, інституційні обмеження, соціальні норми, інвестиційна привабливість, економічне зростання, нерівність, прозорість, антикорупційна культура.

The article examines corruption as a major threat to economic security. It delves into the behavioral aspects driving corrupt practices in both public and private sectors, focusing on social norms, institutional constraints, and personal incentives that foster corrupt behavior. By analyzing these factors, the article seeks to understand how they contribute to creating an environment where corruption becomes systemic, making its impacts more pervasive and challenging to combat. The economic consequences of corruption are scrutinized in detail, including reduced investment attractiveness, slower economic growth, and increased inequality. These negative impacts weaken the foundations of economic security, reducing a country's capacity to compete on the global stage and limiting its potential for sustainable development. Additionally, corruption undermines public trust in governmental institutions, which is critical for the stability and functionality of any economic system. The research suggests that as corruption erodes the effectiveness of institutions and the reliability of public policies, it leads to inefficient allocation of resources, thus compounding economic vulnerabilities. To address these challenges, the article proposes methods to minimize corruption risks, including enhancing transparency, strengthening accountability measures, and fostering a strong anti-corruption culture across various levels of society. This involves not only the implementation of stringent regulatory frameworks but also behavioral shifts that discourage corrupt activities by promoting ethical standards and public awareness. The study highlights the necessity for an integrated approach to anti-corruption efforts that combines both institutional reforms and behavioral changes to secure economic stability. Such a strategy aims to mitigate the root causes of corruption, ultimately supporting sustainable economic growth and reinforcing economic security in the face of global challenges. In conclusion, the article emphasizes the critical role of comprehensive anti-corruption strategies in safeguarding economic security. By integrating behavioral insights with robust policy measures, nations can fortify their economies against corruption's detrimental effects, ensuring a resilient foundation for long-term economic and social advancement.

Keywords: corruption, economic security, behavioral factors, institutional constraints, social norms, investment attractiveness, economic growth, inequality transparency, anti-corruption culture.

Постановка проблеми. Корупція є однією з найбільш значущих загроз економічній безпеці держави, що має руйнівний вплив на функціонування державних інститутів, довіру до влади, інвестиційний клімат, а також створюючи серйозні бар'єри для економічного зростання та розвитку. Протягом багатьох років корупція виступає не лише як правопорушення, а й як системне явище, яке може руйнувати основи економічної стійкості.

Економічна безпека держави є станом захищеності його економічної системи від внутрішніх та зовнішніх загроз, які можуть підірвати її стабільне функціонування. Корупція, порушуючи стійкість державних та корпоративних структур, збільшує невизначеність, знижує ефективність державних витрат та підриває довіру до економічних інститутів. Ці фактори призводять до погіршення інвестиційного клімату, відтоку капіталу, деформації розподілу ресурсів та збільшення нерівності.

Ця стаття спрямована на вивчення поведінкових аспектів корупційних правопорушень з метою аналізу їхнього впливу на економічну безпеку держави. Особлива увага приділяється виявленню поведінкових факторів, що сприяють скоєнню корупційних правопорушень, що дозволяє формувати рекомендації для розробки ефективніших антикорупційних заходів, здатних зміцнити економічну безпеку.

Проблема корупції є значним викликом для національних економік та систем державної безпеки. Корупційні дії на різних рівнях управління ведуть до неефективного використання ресурсів, спотворюють економічну політику, збільшують ризики для іноземних та внутрішніх інвесторів, а також сприяють зростанню тіньової економіки.

Корупція негативно впливає на економічну безпеку держави таким чином:

- Зменшення довіри до державних інститутів. Корупція підриває довіру до державних структур, що може призводити до зниження податкової дисципліни та легітимності владних рішень.
- Зниження інвестиційної привабливості. Країни з високим рівнем корупції зазнають впливу капіталу, зниження прямих іноземних інвестицій, а також труднощі в залученні довгострокових інвесторів.
- Збільшення бюджетних видатків. Корупція у державному управлінні веде до завищення витрат на реалізацію проєктів, зниження їхньої якості та ефективності.
- Зростання соціальної напруженості. Розширення корупційних схем збільшує економічну нерівність, що веде до соціальних заворушень та політичної нестабільності.

Дослідження поведінкових аспектів корупції дає змогу виділити ті фактори, які визначають можливість скоєння корупційних правопорушень. Це у свою чергу створює можливості для розробки механізмів раннього попередження корупційних дій, що є важливим аспектом економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у теоретичне дослідження проблеми впливу корупції на забезпечення економічної безпеки держави зробили, зокрема: Корчинський І.О., Мельник С.І. [2]; Мандзіновська Х.О. [3]; Саврасов М. [9], Самодай, В., Ковтун Г. [10], Пискун Л.М. [11].

Однак, вплив корупції на систему економічної безпеки держави та механізмів її нейтралізації потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є дослідження поведінкових аспектів корупційних правопорушень, їх впливу на економічну безпеку держави, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення антикорупційних заходів на основі аналізу профілів корупціонерів та їхньої поведінки.

У статті розглядається, як поведінкові чинники, зокрема вік, посада, фінансові труднощі, стиль життя та інші, впливають на схильність до корупційних правопорушень, а також аналізується, яким чином ці аспекти корупції позначаються на економічній безпеці держави через показники, як-от рівень інвестицій, бюджетні витрати та довіра до державних інституцій. На основі цього обговорюються антикорупційні заходи, спрямовані на мінімізацію впливу корупційних дій на економічну безпеку з урахуванням поведінкових характеристик порушників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз профілю типового корупціонера надає важливі дані для прогнозування та запобігання корупційним правопорушенням [4]. Варто зауважити, що кожний з поведінкових чинників здійснює різний вплив на економічну безпеку [2].

Стать. Згідно зі статистикою, 61% корупціонерів – чоловіки, а 39% – жінки. Ці дані вказують на необхідність гендерного аналізу у рамках антикорупційної політики. Чоловіки частіше обіймають керівні посади, що може пояснювати вищий відсоток правопорушень серед них. Чоловіки, володіючи великими повноваженнями у прийнятті рішень, здатні більш впливати на економічні процеси, що робить їх дії особливо небезпечними для економічної безпеки.

Посада. Важливим аспектом є розподіл корупційних правопорушень залежно від посадового статусу:

- Звичайний працівник – 19%,
- Менеджер середнього рівня – 44%,
- Топ-менеджер – 37%.

Найбільшу небезпеку для економічної безпеки становлять корупційні дії топ-менеджерів, оскільки вони мають доступ до стратегічно важливих ресурсів та ухвалюють ключові рішення, що впливають на економіку держави. Корупція серед топ-менеджерів призводить до масштабних економічних втрат, збільшення бюджетних видатків, а також зниження ефективності державного управління [4].

Вік. Вікові групи корупціонерів також мають важливе значення для оцінки впливу на економічну безпеку. Люди віком до 30 років скоюють 31% правопорушень, від 30 до 50 років – 69%, а старше 50 років – 13%.

Однак слід зазначити, що сума збитків значно зростає при порушеннях, які здійснюють співробітники старше 50 років. Це пов'язано з тим, що старші співробітники мають великий досвід, кращі знання процесів і, як наслідок, можуть завдавати економіці більшої шкоди.

Причини корупційних правопорушень мають різне походження, і кожен фактор впливає на економічну безпеку [3]. Розглянемо ключові причини та їх економічний вплив:

– *Недостатній контроль (32%):* Слабкий контроль з боку держави чи корпорації сприяє збільшенню

кількості корупційних дій. Це безпосередньо веде до зниження економічної безпеки, оскільки неефективний контроль дозволяє перерозподіляти ресурси на користь корупціонерів, що знижує загальну економічну стійкість держави [11].

– *Недотримання існуючих контролів (19%)*: У цьому випадку економічні втрати пов'язані з неефективністю існуючих антикорупційних механізмів. призводить до зниження довіри до державних та корпоративних структур, збільшення невизначеності та ризиків для інвесторів.

– *Недостатня залученість керівництва (18%)*: Коли вище керівництво не залучене до контролю та моніторингу, це знижує ефективність боротьби з корупцією на всіх рівнях управління, що також негативно позначається на економічній безпеці. Відсутність керівництва в антикорупційній політиці призводить до деформації розподілу державних та корпоративних ресурсів, що сприяє зростанню корупційних схем.

– *Невизначеність повноважень (9%)*: Цей фактор пов'язаний з відсутністю чіткого розподілу відповідальності серед співробітників, що дозволяє порушникам обходити внутрішні процедури та завдавати економічних збитків через корупційні схеми [10].

Виділимо ключові поведінкові ознаки, які є індикаторами можливих корупційних порушень. Ці фактори безпосередньо впливають на економічну безпеку, оскільки дозволяють заздалегідь виявити співробітників, схильних до правопорушень, та запобігти збиткам для організації та держави.

Сімейні проблеми (10%): Нестабільність у сімейному житті може спонукати співробітника до пошуку додаткових джерел доходу, що робить його більш сприйнятливим до корупційних дій. Подібні правопорушення можуть містити хабарі або шахрайство з державними контрактами, що послаблює ефективність державних витрат і призводить до економічних втрат.

Буллінг (11%): Агресивна поведінка на робочому місці, що виражається у формі булінгу, може свідчити про те, що співробітник схильний до корупційних дій. Подібна поведінка часто супроводжується використанням влади та впливу для особистої вигоди, придушення колег та створення атмосфери страху. В умовах булінгу співробітники можуть почуватися вимушеними приховувати чи ігнорувати порушення, що знижує рівень контролю в організації та збільшує корупційні ризики, що зрештою підриває економічну безпеку організації та держави.

Психологічні проблеми (12%): Психологічна напруга чи емоційна нестабільність можуть спонукати співробітника до необдуманих рішень, включаючи корупційні дії. Психологічні проблеми знижують здатність до критичного мислення, що створює додаткові ризики для корпоративної та державної безпеки.

Надмірні повноваження (13%): Співробітники з широкими повноваженнями, особливо якщо ці повноваження погано контролюються, схильні до зловживань владою. У таких умовах співробітник може використати своє становище для збагачення за рахунок держави, що веде до значних економічних втрат та зниження ефективності державних програм.

Особисті контакти з постачальниками товарів, робіт чи послуг (20%): Наявність особистих відносин із контрагентами є серйозним чинником ризику

корупційних схем. Це веде до спотворення конкуренції, неефективного розподілу державних контрактів та зниження довіри до державних закупівель, що підриває економічну безпеку [8].

Фінансові труднощі (27%): Наявність фінансових проблем у співробітника є одним із найбільш очевидних факторів ризику корупції. Співробітники з борговими зобов'язаннями чи неадекватними доходами схильні до правопорушень, що призводить до збільшення масштабів тіньової економіки та послаблення державного бюджету.

Стиль життя, невідповідний до доходів (39%): Невідповідність рівня життя офіційним доходам співробітника – це найбільш явний індикатор корупції. Такий стиль життя не тільки створює додаткові ризики для організації, а й веде до втрати довіри з боку суспільства та партнерів, що завдає значної шкоди економічній стабільності.

Кожен із розглянутих вище чинників безпосередньо впливає економічну безпеку, знижуючи стійкість як окремих організацій, і національної економіки загалом. Розглянемо детальніше основні економічні наслідки корупції:

Зростання тіньової економіки: Корупція сприяє розвитку тіньових економічних відносин, де угоди відбуваються поза правовим полем. Це веде до зменшення бази оподаткування, зниження надходжень до державного бюджету, що, у свою чергу, обмежує можливості держави для реалізації соціальних програм та забезпечення економічної безпеки [5].

Зменшення ефективності державних витрат: Корупція всередині державних структур призводить до перерозподілу ресурсів на користь заінтересованих осіб. Це виявляється у завищених кошторисах на проекти, неефективному використанні бюджетних коштів та відхиленнях від стратегічно важливих програм, що знижує рівень економічної безпеки [6].

Зниження рівня довіри до держави: Корупційні дії у державних органах та великих корпораціях підризують довіру як населення, так і зовнішніх інвесторів. Зниження довіри призводить до скорочення обсягу інвестицій, що знижує темпи економічного зростання та збільшує залежність від зовнішніх запозичень.

Збільшення бюджетних дефіцитів: Корупція збільшує витрати на підтримку неефективних державних програм, що веде до збільшення державного боргу та погіршення бюджетної стійкості. Це, у свою чергу, знижує можливості держави щодо забезпечення економічної безпеки.

Погіршення інвестиційного клімату: Корупція створює непередбачуваність та невизначеність для бізнесу, що робить країну менш привабливою для іноземних інвесторів. Низький рівень прямих іноземних інвестицій обмежує можливості держави для технологічного розвитку, створення нових робочих місць та економічного зростання [7].

Висновки. Корупція має багатогранний негативний вплив на економічну безпеку держави, починаючи від зниження ефективності державних витрат і закінчуючи погіршенням інвестиційного клімату [3]. Поведінкові чинники, такі як стать, вік, посадовий статус та особисті фінансові труднощі співробітників, відіграють значну роль у схильності до корупційних правопорушень.

Для зміцнення економічної безпеки держави необхідно розробляти цілеспрямовані та індивідуалізовані антикорупційні заходи, що враховують поведінкові характеристики потенційних порушників. Важливо інтегрувати ці фактори в існуючі системи моніторингу та контролю, що дозволить не лише своєчасно виявляти та запобігати корупційним діям, а й значно підвищити ефективність державних інститутів.

Одним із перспективних напрямів подальшого дослідження є розробка та впровадження прогностичних моделей, заснованих на аналізі поведінкових даних, що дозволить підвищити точність та ефективність антикорупційних стратегій. Також слід глибше дослідити роль цифрових технологій та методів моніторингу у

боротьбі з корупцією, що відкриє нові можливості для зміцнення економічної безпеки держави.

Корупція є однією з найзначніших загроз для економічної безпеки, порушуючи стійкість державних інститутів, знижуючи довіру до влади та створюючи бар'єри для економічного зростання. Аналіз поведінкових факторів корупціонерів дозволяє виділити ключові індикатори, які можуть бути використані для розробки ефективніших антикорупційних стратегій.

Економічна безпека держави може бути суттєво зміцнена шляхом розробки адресних антикорупційних заходів, спрямованих на моніторинг та контроль поведінкових факторів, що дозволить знизити кількість корупційних правопорушень та зменшити їхні економічні наслідки.

Список використаних джерел:

1. Інформаційні матеріали Відділу боротьби з корупцією та економічною злочинністю Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC). URL: <https://www.unodc.org/corruption/index.html> (дата звернення: 12.11.2024).
2. Корчинський І. О., Мельник С. І. Основні загрози економічній безпеці держави в сучасних умовах розвитку. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.79> (дата звернення: 12.11.2024).
3. Мандзінівська Х.О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Економічні науки. Наукові записки*. 2016. № 2 (53). С. 159–166. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.79>
4. Офіційний сайт Асоціації сертифікованих експертів з питань шахрайства. URL: <https://www.acfe.com> (дата звернення: 12.11.2024).
5. Офіційний сайт Організації Економічного Співробітництва та Розвитку.
6. Центр антикорупції та доброчесності. URL: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/> (дата звернення: 27.06.2024).
7. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org/> (дата звернення: 12.11.2024).
8. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <https://www.imf.org/en/Home> (дата звернення: 12.11.2024).
9. Публікації Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/publications> (дата звернення: 12.11.2024).
10. Саврасов М. Вплив корупції на економічне зростання в новому конструкті тінізації світової економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № (53). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-65>
11. Самодай В., Ковтун Г. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. *Економіка та суспільство*. 2023. № (49). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67>
12. Пискун Л.М. Теоретико-методологічні основи дослідження тіньової економіки та корупції. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 143–149. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.143>

References:

1. Informatsiyeni materialy Viddilu borot'by z koruptsiyeyu ta ekonomichnoyu zlochynnistyuu Upravlinnya OON z naroktykiv i zlochynnosti (UNODC). [Information materials The United Nations Convention against Corruption (UNCAC). United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) i (UNODC)]. Available at: <https://www.unodc.org/corruption/index.html> (accessed November 12, 2024).
2. Korchynskiy I. O., Melnyk S. I. (2019) Osnovni zagrozy ekonomichniy bezpetsi derzhavy v suchasnyh umovah rozvytku [The main threats to the economic security of the state in modern conditions of development]. *Efektivna ekonomika*, no. 10. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.79> (accessed August 16, 2024). (in Ukrainian)
3. Mandzihivska H. O. (2016) Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist, skladovi element ta problem zabezpechennya [Economic security of the state: essence, constituent elements and problems of provision]. *Ekonomichni nauky. Naukovi zapysky*, no. 2 (53), pp. 159–166. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.79> (in Ukrainian)
4. Ofitsiyyny sayt Asotsiatsiyi sertyfikovanykh ekspertiv z pytan' shakhraystva [Association of Certified Fraud Examiners]. Available at: <https://www.acfe.com> (accessed November 12, 2024).
5. Ofitsiyyny sayt Orhanizatsiyi Ekonomichnoho Spivrobotnytstva ta Rozvytku. Tsentr antykoruptsiyi ta dobrochesnosti. [Organization of Economic Cooperation and Development. Anti-corruption & integrity hub]. Available at: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/> (accessed November 12, 2024).
6. Ofitsiyyny sayt Svitovoho banku [World Bank]. Available at: <https://www.worldbank.org/> (accessed November 12, 2024).
7. Ofitsiyyny sayt Mizhnarodnoho valyutnoho fondu [International Monetary Fund]. Available at: <https://www.imf.org/en/Home> (accessed November 12, 2024).
8. Publikatsiyi Transparency International [Publications of Transparency International]. Available at: <https://www.transparency.org/en/publications> (accessed November 12, 2024).
9. Savrasov, M. (2023) Vplyv korruptsii na ekonomichne zrostannya v novomu k121onstrukti tinizatsii svitovoi ekonomiky [The influence of corruption on economic growth in the new construct of shadowing of the world economy]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. (53). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-65> (in Ukrainian)
10. Samodai, V., Kovtun, G. (2023). Koruptsia: zagrozy ta naslidky dlya sotsiumu [Corruption: threats and consequences for society]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. (49). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67> (in Ukrainian)
11. Pyskun L. M. (2021) Teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhenya tinovoi ekonomiky ta koruptsii [Theoretical and methodological foundations of the study of the shadow economy and corruption]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 4, pp. 143–149. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.143> (in Ukrainian)